www.svoboda-news.com

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 234. — Джерзи Сіти, Н. Дж., понеділок, 8. жовтня, 1923.

VOL. XXXI. — No. 234. — Jersey City, N. J., Monday, October 8, 1923. — THREE CENTS

ПРИЇЗД ЛОЙДА ДЖОРДЖА ДО АМЕРИКИ

НЮ ЙОРК, 5. жовтня. — Бувший англійський премієр міністрів Лойд Джордж приїхав нині на кораблі Мавретанії до Ню Йорку.

При вступі на американську землю витали його представники американського федерального уряду, стейту Ню Йорку та міського уряду міста Ню Йорку. Здовж цілої дороги, якою їхав Лойд-Джордж від корабля до свого готелю, уставлені були незчисленні товпи народа, які витали його овацією. Кажуть, що так не витали ще ні одного европейського політика.

Одиноке замішанне серед демонстраційного витання хотіли зробити члени айрських републиканських організацій, але поліція заздалегідь про се повідомлена, демонстрації запобігла.

В своїй першій розмові з газетярами Лойд Джордж уникав політичних питань. Заявив лишень, що приїзджає до Злучених Держав учитися та пізнавати сей край, котрий, на його думку, є надією всего людства. Все таки він звернув увагу Американців, що мир ще й тепер є питанням дня в Европі.

КУЛИДЖ ПРОТИ ВІДПИСАННЯ АЛІЯНТСЬКИХ ДОВГІВ

ВАШІНГТОН, 5. жовтня. — Зміцнена аґітація за відписанням алієнтам довгів викликала заяву президента Кулиджа, в якій він каже, що він противиться такому відписуванню довгів, але зате він стоїть за приступні умови їх сплати.

УРЯДНИК КУ-КЛАКС-КЛЕНА ЗАКИДАЄ ГРОШЕВІ ЗЛОЖИТКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

ЕЛИЗАБЕТ, Ню Джерзі, 5. жовтня. — Один з високих урядників нюджерського стейтового Ку-Клакс-Клена, Расел Тримбел, котрий був довший час спеціяльним аґентом та представником сеї організації, виступив з неї, подавши до публичного відома цілий ряд закидів проти її урядників.

Каже він, що організаторам не ходить о нічого иншого, лишень о 10 долярів, які дістає кождий, що зорганізує нового члена до організації. Через те вся організація пересякла перекупством та матеріялізмом. Урядники, приміром, не здають ніколи ніякого звіту з одержаних на організацію гроший.

ЗАЗДАЛЕГІДЬ ПОБОЮЮТЬСЯ НЕДОСТАЧІ МЯГКОГО ВУГЛЯ

БОСТОН, Месечузетс, 5. жовтня. — Стейтовий уряд, побоюючися недостачі мягкого вугля в слідуючому році, постановив видавати по 150,000 долярів місячно більше на закупно сього вугля для стейту.

ПРОТИ УВІЛЬНЕННЯ ВОЕННИХ ВЯЗНИКІВ

ВАШІНГТОН, 5. жовтня. — Відбуваючася тут конвенція ветеранської організації „Милитері Ордер оф Ворлд Вор" ухвалила резолюцію проти увільнення з вязниці тих, що сидять там за непослух воєнним законам.

ФЕДЕРАЦІЯ ПРАЦІ ПРОТИ УЧАСТИ В ПОЛІТИЧНІЙ АКЦІЇ

ПОРТЛЕНД, Орегон, 5. жовтня. — Американська Федерація Праці рішила нині на своїй конвенції не давати почину до якоїнебудь політичної організації, але далі організувати американських робітників в промислові юнії, обєднані коло Федерації Праці.

Над сим питанням застановлялися делеґати, коли ряд бесідників вказував на касованне корисних для робітників законів через найвисші суди стейтів та Злучених Держав. Велике обурение викликало серед делеґатів признанне неважними закона, що постановляв, яку найнизчу заплату повинні діставати робітниці. Гомперс критикував се рішенне федерального Найвисшого Суду головно на тій основі, що сей суд уже постановив на будуче не признавати ніякою конґресового закона неконституційним так довго, поки проти нього не заявляться всі члени суду, а тимчасом в сьому случаю за таким признанням голосувала всего-на-всего більшість одного голосу.

Дальше конвенція розглядала способи скріплення робітничих організацій в тканинним промисли полудневих стейтів, в пекарськім промислі, де найбільше пекарське підприємство викидає всіх юнійних робітників; і т. и.

Большевики видали летючки за признанням совєтського уряду в Москві через американський уряд. Летючка робить закид, що Гомперс „саботажує" совєтську Росію. Летючки лишень збільшили розурение делеґатів на большевиків.

ОБЖАЛОВАННЄ ЮНІЙНОГО УРЯДНИКА

ВАШІНГТОН, 5. жовтня. — Федеральна велика лава присяжних суддів в Толідо постановила поставити перед суд Плембека, ґенерального організатора юнії столярів і мешарів, бо він мав в час війни намовляти робітників, що працювали для уряду, аби вони не доносили на контракторів, які числили за високі ціни федерального урядови за виконані для нього роботи.

ЗБУНТОВАНІ ВЯЗНИКИ ЩЕ ДЕРЖАТЬСЯ

ЕДІВІЛ, Кентакі, 5. жовтня. — Збунтовані вязники стейтової вязниці в сім місцевости ще держаться проти переважаючої їх сто разів числом перстени поліції, війска та вязничних сторожів. Уряд, видно, не хоче тратити людий при наступі на барикади вязників та отягається з атакою на них.

Влада наложила на місцеві газети цензуру та не дозволяє їм писати про свої заходи проти бунтівників. Декотрі газети написали, що збунтовані уникнули смерти підчас острілу вязниці машинними крісами, ховаючися по кітлах та елеветорах.

Ходять чутки, що облягаючі збираються динамітувати збунтованих вязників.

"ВИКУПИВСЯ" ВІД ЖІНКИ.

В богатім переміщю Шикаґо арештовано Джана Бенгерста з міста Кантону, в стейті Огайо, бо він покинув свою жінку й дитину. Арештований каже, що він поступав зі своєю жінкою "справедливо", бо він купив собі в неї волю за 4,000 долярів. Значилоб, жінка зломила контракт...

ШУКАЮТХ ВИНОВНИКІВ

Властителі копалень твердого вугля шукають, на когоб зложити вину за високу ціну вугля, яку вони хочуть наложити на американську публику. На своїх недавних зборах в Філядельфії накидалися вони як на головних виновників то на майнерську юнію то на пенсильвенійського губернатора Пинша.

НЕ ПОМОГЛО: ДАВАЙ ГРОШІ НАЗАД.

Перед нюйорським міським судом зявилася недавно пані Кома Флемінґ, домагаючися від одного данського фризієра звороту 25 долярів, які вона заплатила йому за те, що він зробить їй раз на все филяєте волося. Волося не лишилося филяєтим довгий час, і вона пішла до суду. Суд казав фризієрови заплатити назад не лишень 25 долярів, заплачених за роботу, але й 2 доляри, які вона дала на "пиво".

ВИКИНУВ СИНА ЗА СПІВ.

Перед судом в Йонкерсі, під Ню Йорком, ставав якийсь Томас Кондон, якому закидва невідповідне поведенне його власний батько, жадаючи на тій основі від суду випровадження сина з його дому. На суді батько говорив, що син вічно співає, чим занепокоює всіх членів родини та других мешканців дому. Син перечив всі твердження батька, а суддя старався довести до згоди межи посвеними. Колиж се на нічого не здалося, суддя приказав синови шукати собі другого мешкання.

ЗА ПАЧКОВАННЄ ДІЯМЕНТІВ.

В Ню Йорку арештовано панну Августу Ґрос, що колись служила в німецькому амбасадора Бернсдорфа, за те, що вона пачкувала діяменти з Німеччини до Америки. Її помічниками були: її сестра та один корабельний послугач.

НАСТРАШИЛИСЯ БЕЗДРОТНОГО ТЕЛЕФОНУ.

В одному готели в Омаґа уставлено популярний тепер в Америці радіовий прилад (бездротний телефон). Одного разу зібрані в готелевій ресторації гості прислухувалися, як ґенеральний прокуратор стейту Илинойса присував при помочи телефона двоє людий, мущину та жінку, які мали покинути кожде свого подруга та діти й тихали геть. В тій хвилі двоє гостий, мущина й жінка, піднялися з місця та стали збиратися до виходу. Їх нервовий поспіх звернув загальну увагу. Хтось там вийшов за ними на вулицю та доніс до поліції. Їх арештовано яко підозрілих любків, що покинули свої родини. На поліції вони й признались, що се правда.

ХОЧЕ "ВИСУШИТИ" ШИКАГО ЗА 30 ДНІВ.

Мейор міста Шикаґо перехвалюється, що він за 30 днів зробить місто "сухим". Каже він, що до сього часу він замкне всі 6,000 слунів, що ще продають горівку, як "за старих, добрих часів".

СПРАВА ВИЛЬНИ НА ЛІЗІ НАРОДІВ.

На засіданню Ліґи Народів литовський делеґат Сідзікавскас заявив, що у виленській справі Ліґа Народів не станула на висоті завдання, начеркненого її творцями. Литва, не уступаючи з давного свого становища, числить на се, що справу управильниться, коли Польща згодиться на мирову полагоду справи.

ПОЛЬЩА ПІД КУРАТЕЛЕЮ.

Кореспондент польської газети з Лодзі „Республіки" поміщує інформації про діяльність англійського фінансового дорадника, який має небаром приїхати до Польщі. Діяльність англійського фінансового дорадника звязана з загальною санацією польської валюти і в тому напрямі буде його праця розбита на кілька етапів:

1) Точне провіренне стану польського буджету. Акція англійського дорадника можлива настільки, наскільки виявиться, що можна завести такі буджетні реформи, які допустять до економічної санації.

2) Коли вислід дослідів буде позитивний, тоді приступиться до пертрактації в справі польського емісійного банку при співучасти англійського і американського капіталу. Мабуть капітал емісійного банку виносити-ме 100 міліонів долярів, що дозволить на емісію 200 міліонів "польських долярів". Згадана сума покриє фінансове запотребованне Польщі вповні.

3) Фінансовий дорадник розведе особливу опіку над польською фінансовою господарькою в переходовій добі.

Фінансові англійські круги думають, що перехід до золотої валюти в Польщі буде подучений з великою економічною і соціяльною крізою.

ЩО МОЖЕ КІНЕМАТОГРАФ?

Може передавати хвилювання нашого організму при нервовик недугах. Такі наукові знимки відкриють нам зовсім нові явища, до нині недоступні для людського ока.

З ОСВІТНОЇ СТАТИСТИКИ.

В р. 1914 було в народних віденських школах 237.000 учеників, цього року не число знизилось на 145,000.

Читайте українські книжки і газети, бо часте читанне веде до просвіти, а просвіта — се сила.

Пишіть по книжки книжок до "SVOBODA" 83 Grand St., Jersey City, N. J.

СТАВАЙТЕ В РЯДИ

Найбільшої й найсолідніщої своєрідної безпартійної, асекураційно-запомогової організації

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

В ЖОВТНИ, ПАДОЛИСТІ І ГРУДНИ

ПРИЙМАЄСЯ

БЕЗ ВСТУПНОЇ ОПЛАТИ

СТАРШИХ І ДІТЕЙ.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

ОБЕЗПЕЧУЄ

на случай смерти, каліцтва або невилічимої слабости.

Не опускайте нагоди. Не опускайте нагоди.

СТАВАЙТЕ В РЯДИ У. Н. СОЮЗА СЕЙЧАС.

НІМЕЦЬКІ ПРОМИСЛОВЦІ ХОТЯТЬ ЗАХОПИТИ ВЛАДУ В ДЕРЖАВІ У СВОЇ РУКИ

БЕРЛІН, 5. жовтня. — Німецький канцлер Штреземан ще робить заходи задля порозуміння між всіми парляментарними групами, щоби обновити правительство парляментарне.

Йому вдалося приєднати наново народню партію, а імовірно і соціялістів. Соціялісти не хотять лише зводитись на скасованне 8-годинного дня праці. Вони хотять, щоб засада 8-годинного дня праці була далі збережена, а щоб тільки тоді роботу продовжувано у фабриках і робітнях, коли сього вимагає інтерес держави.

Коли канцлер Штреземан осягне до завтра порозуміння парляментарних груп, то він ще раз утворить коаліційний кабінет і парлямент не буде розвязаний.

Одначе німецькі промисловці не вірять в успіх заходів Штреземана. Вони кажуть, що парляментарна коаліція може потривати ще короткий час, а потім вони візьмуть владу у свої руки.

Минулого тижня вони утворили тайний бльок з монархістами і націоналістами і разом з ними хотять перевести важні зміни у владі Німеччини.

Коли президент Еберт підде їм на руку, то він по бажанню промисловців може проголосити диктатуру і розпустити парлямент.

Одначе німецькі промисловці хотять викинути міністерський кабінет, а на його місце покликати до влади директорію з 5 своїх найенерґічніших лідерів, яка мала би всю владу у своїх руках і правила по диктаторськи. Вони хотіли-б теж і привернути монархію, але з тим пляном ще не спішаться, бо покищо їм ходить о порядок і працю в краю, а не о форму правління.

НІМЕЦЬКИЙ МАГНАТ СТІННЕС ПЕРЕГОВОРЮЄ З ФРАНЦУСЬКИМИ ОКУПАНТАМИ

ДІССЕЛЬДОРФ, Німеччина, 5. жовтня. — Сюди приїхав нині німецький промисловий магнат Гуго Стіннес.

Він має тут відбути разом з другими німецькими промисловцями конференцію з командантом французької окупаційної армії в Руршині ґенералом Тегуттом.

Стінес не хотів заграничним кореспондентам описувати своєї місії, але в поінформованих кругах певність, що Стіннес хоче предложити французьким окупантам способи привернення праці в копальнях в Руршині, а за се хоче домагатись полекш в окупації.

ФРАНЦІЯ ЗА КАПІТАЛІСТИЧНИМ ПРАВЛІННЯМ В НІМЕЧИНІ

ПАРИЖ, 5. жовтня. — Французькі урядові круги вдоволені з останній подій в Німеччині, бо вони вважають, що нова капіталістична влада в Німеччині приверне порядок і працю та буде Франції платити „воєнне відшкодованне".

З ІМПЕРІЯЛЬНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

ЛОНДОН, 5. жовтня. — Нині була дальша сесія імперіяльної конференції Великої Британії, на якій виголосив промову британський міністер закордонних справ Корзон.

У своїй промові він здав звіт про заграничну політику держави в 1923 році.

ФОН КАР АГЕНТОМ РУПРЕХТА

БЕРЛІН, 5. жовтня. — З Міххена, столиці Баварії, повідомляють, що диктатор Баварії, фон Кар зовсім не криється з тім, що він є приклонником кандидата на короля, бувшого престолонаслідника Рупрехта з дому Віттельсбахів.

Він його підпирає і має за собою велику силу баварських монархістів.

У відповідній хвилі фон Кар хоче видвигнути кандидатуру Рупрехта на баварський престол.

ЛЮДЕНДОРФ ВИКИНУВ ГІТЛЕРА

БЕРЛІН, 5. жовтня. — Провідник німецьких фашистів в Баварії Гітлер вже відійшов.

Се сталось за почином ґенерала Людендорфа, котрий є дійсним, хотяй тайним, вождом німецьких фашистів.

На місце Гітлера прийшов полковник Рібель.

5 МІЛІОНІВ ЗА ПЕННІ

БЕРЛІН, 5. жовтня. — Нині на грошевому торзі продавали по 5 міліонів німецьких марок за одного американського цента.

10-міліонові банкноти, вартости 2 центи, друкують на свитках лихого паперу, тільки по одній стороні.

НОВИЙ ПРЕЗИДЕНТ ПОРТУГАЛІЇ

ЛІСБОНА, столиця Портуґалії, 5. жовтня. — Нині зложив присягу перед парляментом новий президент Портуґалії др. Тейксейра Гомес і обняв урядованне.

АЛІЯНТСЬКІ ВІЙСКА ПОКИНУЛИ ЦАРГОРОД

ЦАРГОРОД, 5. жовтня. — Алієнтські війска вже забрались із Царгорода.

Зараз по відході алієнтських війск турецька влада скасувала цензуру всіх газет.

В БОЖНИЦІ В КИЄВІ ЗГИНУЛО 60 ОСІБ

МОСКВА, 5. жовтня. — З Києва повідомляють, що там згинуло в жидівській синагозі 60 осіб, а 100 було ранених серед паники, яка счинилась, коли погашено світла і пронесено крик про огонь.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian-National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy
One year ..... $ 7.00
Six months ..... $ 3.75
Three months ..... $ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.
One year $10.00
Six months ..... $ 5.00
Three months ..... $ 2.75

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.
На рік ..... $ 7.00
На пів року ..... $ 3.75
На три місяці ..... $ 2.00
В Джерзи Сити і заграницею.
На рік $10.00
На пів року ..... $ 5.00
На три місяці $2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

КОНВЕНЦІЯ ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ.

М місті Портленді, в стейті Орегоні, відбувається тепер річна, 43-а з ряду, конвенція Американської Федерації Праці, що являється обєднанням в федеральну цілість майже всіх американських робітничих юній.

Наради конвенції замітні з формального боку. Читаючи їх перебіг, читач так і бачить, що предметом нарад конвенції є такі справи, як відношенне нюйорського друкарського відділу до центральної дурукарської юнії; справа приналежности кождого відділу Федерації Праці до місцевого та стейтового союза; справа поширення юнійної організації серед робітників та робітниць, працюючих в канцеляріях або в фабриках тканляних полудневих стейтів; і т. п.

Словом всі наради обертаються довкола справ організації. Учасників цікавлять питання: як краще боротися за поправу долі? як зробити організацію силнійшою? як її поширити на такі простори та галузи промислу, де їх досі не було? як скріпити організацію нутрішно та не допускати до сварок межи центральним урядом та відділами?

Бачимо з дневного порядку нарад та самого їх перебігу, що там радять люди, які зійшлися на наради не на те, щоби покричати собі троха; сказати кілька шумних, але пустих змістом промов; виладувати в потоці гарних слів все те, що накипіло за цілий рік; — словом, що там радять люди, які приїхали на конвенцію не для своїх личних, вузких, особистих інтересів, але люди, що розуміють свій інтерес як інтерес організації та прийшли своє добро попирати через попиранне спільної організації.

Вартаби, щоби з такою свідомостю ваги організації сходилися й наші наради та щоби вони відбувалися з такою святою вірою в організацію.

КОГО ДНЕСЬ НАМОВИТЕ ОБЕЗПЕЧИТИСЯ В У. Н. СОЮЗІ, ТОЙ ВАМ ЗА ЦЕ ВДЯЧНИЙ БУДЕ ВСЕГДА.

КОЛИШНІ УГНІТАЧІ В ПОЗИЦІЇ УГНЕТЕНИХ.

По Злучених Державах їздить тепер з відчитами відомий мадярський політик граф Алберт Апоні. Запрошений до Америки Всеамериканським Комітетом для Інституту Межинародної Освіти, він мав уже в Ню Йорку нагоду виступити з кількома промовами, котрі вже набрали в американських газетах широкого розголосу.

В своїй промові, виголошеній на обіді, даному в його честь одним нюйорським клюбом, граф Апоні остро нападав на тріянонський договір, яким аліянти обкроїли Угорщину до її теперішної величини. Він признавав природним, що побідні держави, витративши на війну страшні кошти, захотіли скористати з війни для власного збогачення, але й в сьому, на його думку, повинні бути певні межи. Власне аліянти тих меж держатися не знали. Визнаючи нові державні границі, вони закинули всякі розумні засади творення країв. Вони не дивилися на засду самоозначення народів, на настрій населення, його бажанне належати до одної або другої держави, а тяли карту Европи так, як їм бажалося, як їх себелюбні інтереси диктували.

Апоні показував на примірі Угорщини, до яких абсурдів довели аліянтські договори. З десятьох мілюнів душ мадярського населення мадярська національна держава втратила 3 міліони 300,000, себто понад одну третину. Кромі сього вона, після слів Апоні, втратила теж 1,200,000 Німців, котрі хочуть належати до мадярської держави радше, як до якої другої.

З такого стану середної Европи Японі робить заключенне, що він довго існувати не може. Версайські договори мусять бути скасовані, бо інакше Европі неминуче грозить війна.

У сьому виступі графа Японі треба бачити щось більше як голос поневоленого народа. Словами графа промовляє поневолений народ, який ще не давно самий був поневолителем, і то одним з найгірших в Европі; один, який міг сміло рівнятися під тим непочесним зглядом з Прусаками, Поляками та Москалями. Виступ графа Апоні в обороні права самоозначення народів важний тому, що отсе виступає в обороні сьої засади якраз та людина, яка будучи впливовим мадярським політиком нераз ізо власне засаду власними ногами доптала. Справді доля закпила собі тяжко з колишніх мадярських гнобителів, піславши провідників мадярського руху жебрати ласки в Американців для оборони свого народа перед гнетом зі сторони народів, які лишень вчора були угнетеними в мадярській тюрмі народів. Виступи графа Апоні в Америці се немовби пригадка местниці-історії всім, які вважуть доптати права других народів, що не знають вони ні дня ні години, коли вони будуть приневені в своїй буті та за свої утиски будуть покутувати плазуванням перед вчорашними своїми рабами.

ВИХОВУЙТЕ СВОЇХ ДІТЕЙ НА СПІВВЛАСНИКІВ НАЙБІЛЬШОЇ СВОЄ-РІДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ. ЗАПИШІТЬ ЇХ ДО У. Н. СОЮЗА СЕЙЧАС.

УКРАЇНІЗАЦІЙНИЙ КУРС БОЛЬШЕВИКІВ.

(З львівського „Діла").

Сучасний українізаційний курс большевиків виникає в той період, коли рожеві надії, які мали оранжери комуністичного перевороту на негайну світову соціяльну революцію, розвіялися цілком й вповні. Виникає він в той час, коли у самих большевиків всі експерименти перших років після захоплення влади вже встигли здобути зневажливу назву „періоду військового комунізму", коли в їхній практиці запанував „непі", політика „тимчасових" уступок, вичікування.

В звязку з цим теперішний українізаційний курс здобуває у большевиків в своїй теоретичній обгрунтовці ряд нових, незнаних ранійш моментів.

Попередні полоси українізації у большевиків являлись певними тактичними заходами, які мали на увазі використати в їхніх інтересах цілком їм незрозумілу, цілком абсурдну для них стихію підйому українського націоналізму. Суть національного руху, і національних українських домагань абсолютно не давалась погодити з концепцією військового комунізму, курсом на негайну соціяльну революцію. Большевиками видавались смішними й дикими всі змагання Українців збудувати власну культуру, власну державність в той час, коли завтра мав статись світовий соціяльний переворот, який, на їх думку, мав загалом зняти з порядку денного всі національні питання. Цілком не розуміючи суті національного руху, большевики, що в Україні числитися з ним, як з певною визначною силою. Народні маси, так само як являлись вони, на думку большевиків, перейнятими релігійними забобонами, на Україні були перейняті націоналістичними забобонами. В певні періоди цим націоналістичним забобонам, виходячи з тактичних вимог, большевики мусіли йти на уступки. Ці уступки абсолютно не були звязані з загальними толоніями концепціями большевиків. В силу цього вони висовувались на порядок денний й знову знимались в міру потреби. Це була порожня декорація, яка абсолютно не впливала на хід подій на Україні.

Сучасний українізаційний курс в порівнанню з попереднім має у своїй теоретичній обгрунтовці певні нові прикмети. Тепер у першій раз українізація звязується у большевиків з їх загальною сучасною концепцією.

Суть теперішних тактичних поглядів у большевиків полягає в слідуючому: вони визнають той факт, що надії на негайну соціяльну революцію являлись утопією. Вони мусіли погодитись з тим, що капіталістичний світ ще має в собі життєві сили, ще не використав своїх продукційних можливостей. В звязку з тим своїм сучасним завданням вони ставлять лише задержанне в своїх руках політичної влади хоча би шляхом компромісів й тимчасових — на їх думку — уступок. Оскільки в совітських державах кольсональну ролю в народньо-господарському організмі відограє селянство, стільки, бажаючи задержати в своїх руках політичну владу, большевики, очевидна річ, мусіли піти на уступки селянству. Звідси всі теперішні розмови про „смичку" з селянством, звідси й „новий курс економічної політики" — теперішній большевицький неп. Неп большевики здійснюють вже на протязі більш як півтора року, про те він дав цілком нікчемні результати. „Смички" з селянством, особливо на Україні, перевести не вдалось. Треба було знаходити для переведення цього обєднання инші шляхи.

Органічний зріст українського руху, який рішуче й повно захопив селянство, приневолив большевиків ще раз переглянути свої позиції в українській національній справі в світлі принципів непа. Цей перегляд большевиками був зроблений на весні с. р. на всеукраїнській конференції комуністичної партії України і на загально російському партійному зїзді. Треба визнати, що на цих нарадах большевиками було сказано в національній справі де що для них нове. І це нове свідчить, що коли не може являтись доказаним, що в своїй практиці в національній справі большевиків вже життя навчило, то в теоретичних концепціях у них є значний поступ.

Наведемо для ілюстрації цих змін в большевицьких концепціях кілька уступів з промови Раковського на останній партійній конференції.

„...треба зазначити, що національне питання, яке стоїть перед нами, має незрівнано більше значіння для нас на Україні, ніж для таких республик як Грузія... Тут ми перебуваємо у виключному становиску. Місто — російське, а село — українське, отже тут, унас на Україні, незалежно від того як ми розважемо його у всеросійськім масштабі, це питання велике — не тільки питання мови й культури, але й питання державного устрою питання організації державного апарату, державних шкіл... Мені доводилося тут чути, що для селянства головне питання не мова, не культура, а дешева махорка, не переобтяжуючі податки, високі ціни на хліб. Звичайно й цього вимагає селянство, але одно одному не суперечить... Старі українські селяне гадають, що українська мова — то мова рабів, мова „клопська" й бувають ненависть до неї, відозви, писані українською мовою в 1918 р. селяне рвали. Але є инше — це сучасні українські школи, це те, що ми самі виховуємо — нове українське покоління, національне свідоме, і коли перед цим поколінням виникає питання про мову, культуру, школу і т. и., то це перетворюється в питання — бути чи не бути нашим впливам на це молоде покоління... Завдання держави дати змогу розвиватися тій культурі, яка була штучно стиснута та обмежена. От наше завдання"

Раковський з цими своїми теперішними твердженнями уявляє, правда, тільки течію в партії, проти нього є сильна опозиція, але течія, до якої нині належить він, тепер перемогла й погляди, які навели ми являються керуючими тепер для комуністів, коли вони стали на грунт визнання необхідности українського курсу. Отже можемо констатувати, що певна частина партії, яка нині є більшістю, стоїти на загальному грунті необхідности обєднання з селянством й уступок йому, визнала необхідним в даний момент для партії активну політику в українській справі.

Така теоретична концепція теперішного українського курсу. Маючи ці фактичні дані, ми зможемо перевести його аналізу й оцінку. До виконання цього завдання ми приступимо в одному з найблизчих чисел.

ДО РОГАТИНЦІВ В АМЕРИЦІ

Звертаємося до Вас, Славні Земляки наші, в справі Видавництва „Рогатинець". При заснуванні „Рогатинця" бажали ми, щоби він став звеном, яке лучило би всіх Українців Рогатинщини в краю і за морем в одну родину. Ми хвилево відступили його Кружкові У. П. Т. в Рогатинщині. Та скоро ми пересвідчилися, що цим тільки собі руки звязали. В часописі ми без обинянків картали безділля, ледарство та хрунівство. Та щож?

Поки картали ми селян, все було добре, але коли виступили проти панського хрунівства, всі вони солідарно виступили проти нас: мовляв, селянина чи робітника можна чіпати, а пана не руш! От і пізнали ми, що годі нам вязати собі руки й рішили видавати „Рогатинця" самі. Видавати-мемо „Рогатинця" як двотижневик. При „Рогатинци" виходити-ме й популярна бібліотека. В часописі містити-мемо й дописи з життя Рогатинців в краю і в Америці. Щоби забезпечити будучину видавництва, рішила наша колегія осмувати видавництво на акціях. Акції буде сто. Одна акція для Америки пять долярів. Значить, хто має одну акцію, має один голос на нарадах і зборах. Хто більше, той має тілько голосів, кілько акцій.

Так само і зі зиском із видавництва: кілько хто має акцій, тілько і зиск більший для його. Члени, які не можуть бути на зборах, присилають свій голос в запечатаній коверті на руки секретаря видавництва.

Негайно присилайте акції в реджістрованих листах у подвійних ковертах, щоби як найскоріше зорганізувати видавництво: Адреса на посилки: Antin Lotocky, Rohatyn, East Galicia, Poland.

Акції це не датки на „пресовий фонд", бо акціонер є власником видавництва та учасником всіх зисків.

За Видавництво „Рогатинець":

Микола Угрин-Безгрішний, голова колегії.

Антін Лотоцький, секретар.

В БОРИСЛАВІ

Борислав у вересні 1923.

Хто не знає бориславського мосту. Спішать ним робітники, урядники до праці на копальнях, їдуть ним вози, самоходи обтяжені ріжними матеріялами, минають його як лискавка і люксусові автомобілі, а вигідно в них розперті панове відвертають свої очі від того мосту, щоби не бачити тих нуждарів, що стоять на ньому, похожі на трупи. Обдерті, брудні, голодні чекають, щоби продати себе до найтящої праці, навіть за пару тисяч марок, щоби лише заробити на мізерний кусок хліба.

Це робітники Українці — видалені з роботи по копальнях, викинені з родинами на брук, чекають на працю — чей прийде якийсь акордант тай заключе їх до копаня ровів або долів.

Пошесть видалювання наших робітників і урядників з роботи по фірмах в Бориславі дійшла до крайности. На це мусить відгукнутися цілий український нарід і без огляду на партійні переконання, без огляду на стан мусить стати до самооборони проти самоволі тих панів, що з нас хочуть поробити смолоскипи нужди.

Нині робітник Українець не має права приступити до копальні, котрої директором чи управителем є Поляк; милосердяться над нами ще деякі управителі та директори Жиди і часом запхають нашого робітника як того лилика під дах, щоби його ніхто не видів і не чув. Українців директорів тут зовсім нема а коли де трапиться інжинір Українець, так на нього йде нагінка з усіх сторін. Навіть робітники Поляки беруть в цім участь. Коли мимо нагінок зуміє наш інжинір утриматися на своїм пості, тоді проти нього виступає "записненькна гарна ренка".

Як примір, факт з минулого місяця: До одного інжиніра Українця одна з найпоквапніших технічних сил в Бориславі) приходить лист, в котрім "запшисенжона чарна ренка" приказує йому опустити свій пост в фірмі "бо інаечей сьмерць".

Другий примір: в одній фірмі американсько-польській управитель копалень Жид приняв кількох робітників Українців до роботи. Довідався про це презес цеї фірми, закликав управителя до себе і прибравши "старошляхецку" міну крикнув: "а то що за кадра кабанув" і 13 родин українських робітників упинилося на мості на Бориславі. Кілька слів про цього "презеса". У нього ропа показується там, де він схоче. Одного разу мала зіхати контроля з Варшави, власне до копалень, що стоять під зарядом "презеса", а складалася вона також "з бардзо потенжних сіл фахових". "Презес", довідавшись про це, приказав в одній шибі до вертичного отвору наляти ропи, а коли прийшла комісія показував їй алямінтну ропу.

Гейби на глум — копальні цих українежерних фірм, яких директори й управителі виганяють українських робітників стоять на грунтах українських селян і греко-кат. церкви в Бориславі.

Власники нафтових теренів при заключуванню чи відновлюванню контрактів мусять числитися з цим протиукраїнським походом і в умовах ставити відповідні зобовязання в справі робітників і урядовців українців. На це повинні звернути увагу в першу чергу адвокати Українці при контрактованню нафтових теренів.

Цею справою повинно заняти ся також т. во "УНАС".

Безробітні укр. робітники.
"ДІЛО"

У. Н. СОЮЗ—НАЙЛІПШИЙ ОПІКУН В НЕЩАСТЮ. ЧИ ВИ Є ЧЛЕНОМ ЙОГО?

ЗРІСТ ЗА ОДИН МІСЯЦЬ.

Як показує фінансовий звіт Українського Народного Союза, поміщений в позавчорашнім числі Свободи, фонди Українського Народного Союза, призначені на виплату самих посмертних (себто так звані фонд посмертний та фонд резервовий) дійшли сього місяця разом суми 749,037.48 долярів. Значить Український Народний Союз має тепер близько три чверти міліона долярів на забезпечене заплати посмертних запомог по своїх членах та членицях.

Коли до сього додати ще 26,578,78 долярів, які находяться в запомоговім фонді, призначені на запомогу членам та членицям на случай калцтва, то будемо разом мати поважну фінансову силу, перетягаючу значно три чверти міліона долярів.

Зі звіту видно, що фонди Українського Народного Союза зросли за місяць вересень о 17,049,34 долярів. Таку суму Український Народний Союз додав до своїх фондів, уже по виплаченню всіх біжучих запомог, посмертних та калцтва, та по відтрученню всіх біжучих видатків.

В той спосіб зростає каса Українського Народного Союза, на котру кождий член та членица може спокійно покладатися, що з неї наша організація зможе після свого контракту виповнити всі свої зобовязання супроти всіх своїх членів.

СМЕРТЬ І НЕЩАСТЯ НЕ ТРАТЯТЬ НАГОДИ. НЕ ТРАТЬТЕ І ВИ. ОБЕЗПЕЧІТЬСЯ В У. Н. СОЮЗІ СЕЙЧАС. ТЕПЕР ПРИЙМАЄСЬ БЕЗ ВСТУПНОЇ ОПЛАТИ.

Володимир Хронович.

1919 РОКУ.

Мов голуби білі, що злякані громом
Присіли під скапом хатини,
Сидять вони в двоє на трнїжках дома,
Та ждуть на кохану дитину.
Так сумно їх серцю і сумно довкола,
Так гірко пливуть їм їх хвилі;
Скрізь сумно і важко, облогом їх поле,
А тихо мов в темній могилі.
Мов голуби білі сидять вони в двоє,
Журба їхні серця колише;
Вже-ж більше, як місяць синок їх у бою,
Та жадного листа не пише.

* * *

В безмежнім сім смутку злітає сон в хату,
Та що за грізна се картина:
З четою летить десь їх син на гармати,
На смерть йде їх рідна дитина.
Ряди за рядами, скрізь маки червоні,
Хтось, близький десь тихо голосить:
„Оксано! Оксано! Се-ж Юркові стони!
Се син нас о поміч так просить!"
Тікає сон з хати і знов гень горою
Старенький годинник лиш чути,
І знов так, як вчера, разом ждуть у двоє
На сина, що в бій пішов лютий.

* * *

Не ждіть дорогії! Даремні надії!
Ніхто вже не верне вам сина;
Одним най лиш сонцем горять ваші мрії,
Що всьо він віддав за кРаїну.
Не ждіть, ви кохані! Гень, гень на Поділлю,
Над берегом Гнилої Липи,
Спочив ваш син рідний у братній могилі,
Без дзвонів, без співів і стипи.
Спочив, як пристало іліш хрест високий
Голосить за що там з весною,
За що 1919-того року
„Іх" тільки мягло головою.

ПРИГАДКА.

(Відділам У. Н. Союза).

З головної канцелярії У. Н. Союза вислано недавно до всіх 340 відділів У. Н. Союза КВЕСТІОНАР (листу запитів) з тим, щоби всі відділи сповнили сей свій обовязок совісно і виповнили квестіонар; значить—подали ТОЧНІ І ПРАВДИВІ ВІДПОВІДИ НА ВСІ ПИТАННЯ і відтак негайно ВІДІСЛАЛИ сей квестіонар знову до головної канцелярії У. Н. Союза.

В останніх днях вже наспіли деякі відповіди; значить, ДЕЯКІ ВІДДІЛИ ВЖЕ ПРИСЛАЛИ ВИПОВНЕНІ КВЕСТІОНАРІ. Декотрі з них добре і докладно виповнені, а деякі недокладно.

Ми тут хочемо звернути увагу на дві річи:

Перше, — щоби БЕЗУМОВНО УСІ ВІДДІЛИ прислали відповіди.

Друге, — щоби БЕЗУМОВНО ВСІ ВІДПОВІДИ БУЛИ ДУЖЕ ТОЧНІ І ПРАВДИВІ.

На основі сих звітів буде друковане повне зіставлене відомостий З УСІХ ВІДДІЛІВ у „Свободі", а відтак буде зіставлена статистика усіх українських громад на основі тих-самих звітів.

Отже кождій українській громаді, а також КОЖДОМУ ВІДДІЛОВИ У. Н. СОЮЗА залежить на тому, щоб і зіставлене у „Свободі" і відтак окрема загальна статистика випала правдиво, справедливо і докладно.

Треба тямити, що се буде ПЕРША ТАКА ДОКЛАДНА УКРАЇНСЬКА СТАТИСТИКА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ. Тому не треба жалувати трошки труду, аби звідусіль звіти були добрі. Нехай жадна громада, ані жаден відділ не занедбає сього діла, бо відтак його прогалина в загальному зіставленю і статистиці буде видна перед лицем усього загалу.

Треба тямити, аби були відповіди на всі питання, а по змозі прислати також пикчери церков, шкіл, Народних Домів, товариств, хорів і т. д.

Добре є квестіонар відчитати (поволі кожде питанне) на мітингу відділу і вписувати відповіді по згоді і провіренню відповіди всіми присутніми членами відділу.

Відділи, які тепер прислали відповіди недокладні, повинні ради свого добра і загального зажадати звороту квестіонара виповнити його вдруге як слід.

Не занедбуймо сеї справи, а вона буде важним добутком для американських Українців.

ВАСИЛЬ ПАЧОВСЬКИЙ.

ВЕЛИКА НІЧ.

Друга пісня з „Думи про Івана Безрідного".

О, городе Львів, деж подялась твоя одіж слави:
Корона і жезло і герб і дрестол золотий?!
Одвір тебе Краків і сін ти на поле кровавім
І пятьсот літ в тобі грає гук труб боєвий!

Верх пятьсот літ крехчуть супи з веж лацької орди —
І рвуть тобі діти з утроби в полі вінчар.
Та все побіжає їх кроки землі племи горде
І родиться нові борці і знов кидають жар!

Не жить тобі в ганьбі неволі, бо ти наша слава!
Ти перший верг окрик грімкий від Кавказу по Сян:
Нехай жиє вольна Україна яко держава! —
Аж кличне в казарму під Замком із фронту Іван:

„Або смерть, або побіда! — слава не поляже".
Пробіг його голос як іскра помежи жовнірів,
І стяв увесь полк в поготівлю, схиляючи слух.
Уже в зброївні держуть варту штиками невірні —

Не пустить ні духа і слідять в Ляхів, кождий рух.

Дощ дає цілий вечір. Лямпи мерехтять уліщами.
Ляхи бенкетують в зеркальних льокалях свій пир.
Всі поїться щастям, що завтра тут бенкуть шляхами:
Стріляють шампани, лунають пеани про мир.

Іван йде з казарми під Замком невидний нікому.
Веде в повній зброї пятнайцять жовнірів ключем...
Трі рази застукав до брами Народнього Дому
І крикнув „То крік!" Оторилась. Увів їх з ключем:

„Або смерть, або побіда! — слава не поляже."

Одійсь у лентя. Уставились чатами входів.
Сказав йому тихо на брамі Січовий Стрілець:
„На третім поверсі у салі на ліво від сходів!
По сходах їшов він, а гомін в мур бив мов дзвець...

Знов раз застукав під гаслом: „То крік!" потаємним.
Впустили. Старшин трийцять шість. Але з усталі звук!
Горить одна лямпа. Заслонені вікна чимсь темним.
З цілтар дим клубіє по салі склепінними в лук.

В середині стіл. Сень Горук його кличе гучнимй
Виходи їм і каже: „Би йдете з Черевком, вас шість!"
Підійшов над Втолом як орел поет-лицар промінний
Витовський і кидав слова як огонь в кров і кість:

„Або смерть, або побіда! — слава не поляже.

„З тим гаслом взяли би обсаду столиці на плечі
Розборенне Львова з рук Австрії держим в руках!
На случай невдачі на Красне всі перти з тіснечі —
Та вірю, що сонце під Львовом узрить рідний стяг!

Хоч проголосила Українська Рада державу,
Та владн з рук нам передати не думає власть;
А завтра віддасть нас на віки під Польщу лукаву!
Чого ми не видрем на силу, ніхто нам не дасть!

Народи усі пробудились, пірвали кайдани,
Всі мають державу, і всіх признає увесь світ —
А нам впала честь бути першими в бою на брани
Народу, що жде у кайданах в тюрмі пятьсот літ!

Або смерть, або побіда — слава не поляже.

„Вче вчера у північ Федюшка-Евшан з Журавиці
Покликів готових до чину і полк запалив...
З булавами і скорострільними впав до світлиці,
Старшин розброїв і чужих під сторожу займив!

Покликав старшинами збірку сотень в повнім строю,
Промовив до чести і в чин замінив нашу мисль —
Прийняв їх „Присягу на вірність народу" під зброю
І вислав патролі, а нині пішов в Перемишль.

Берім собі приклад! — хоч там може й Рада не схоче,
Та мі її змусим зірвати від Австрії міст —
Як я грозив нині старим „патріотам" ув очи,
Що їх арештую, як здержать нас в леті до звізд!

Або смерть, або побіда — слава не поляже.

„Не була нам Австрія мати, хоч впала в руїни
За тріки через нас і, конаючи, топче по нас!
А деж наша мати?! Там Мати в ланах України,
Там наша держава, там дан заповіт нам Тарас!

За пятьсот літ раз блисли зорі свободи над сходом —
Не сміем з нікчемности здатись на ласку і честь;
В сімю всіх народів нас впишеться, як встанем народом
Готовим до смерти за волю і славу і честь!"

Шуміли всі: Слава! Вітовський дивився до неба,
І кидав їм в груди слова як огонь в динаміт:
„Хоч лягем всі до одного, як буде потреба,
Поремо кайдани і сповнім святий заповіт!

Або смерть, або побіда — слава не поляже.

„Зробили ми все: мій наряд розіслали прикази,
Щоб села усі розброїли жандармів в сю ніч —
В сю ніч наші займуть міста всі зі Львовом у звязи,
Народ стане з нами як лава, хоч в пекло у січ!

Так точно в четвертій годині всі станем до чину,
З справте годинники всі, щоб ударити враз —
Тепер двадцятьпять по десятій" — гляди на годину
І жди, аж всі справили свій часівник на той час.

„А вірте в побіду, як доля з вас робить героїв,
Від вас бо залежить, чи будем тягло, чи народ —
Всім слава і воля, держава встає серед боїв
І нас кличе Бог в ту годину до чину з висот:

Або смерть, або побіда! — слава не поляже."

Скінчив Іван з фронту промовив як голос народу
І блиснув промінням в їх душі, як радісна вість.
„Покажемо, братти, що всі ми козацького роду
І ни не лякаймесь, що нас є лишень трийцять шість!

В народі як в Бозі ви найдете всі оборонця!
Я, йдучи з фронту, почув голос Бога з землі:
Іване, зі Львова бють блискавки сині до сонця!
За вами ми всі, тілько станьте, орли, на чолі!

Як нас нічас сім офензив не роздерли гранати,
Не вцілила куля на смерть у пробоях сміх —
Хай бють зацькі кулі нас тут серед рідної хати,
Сини будуть вольні за кров нашу, так хоче Бог!

Або смерть, або побіда! — слава не поляже."

Мов блискавка громом, ударило слово народу.
Зірвався град слів з рідких уст серед жару в очох.
До півночі рада бреніла як филя в негоду,
По півночі в тьмі розходились що хвиля по двох.

Казарма під Замком дивилась, очима горіла,
Хто спав разом зкрісом, зривався, вхиляючи слух —
Мінали стійки, що ходили, де Польща шуміла,
О другій явись командант їх Микитка як дух!

Всі ждуть. Бе четверта. Приказ! наче грім впав на карту:
„Лише вільне сорок охотних, розброїть „Ляхів"
Ляхи ж ждуть спять. „Руки вверх!" Взяли зброю. Під варту!
„Verstanden!" Сталі як мур. Командант затрубив:

„Або смерть, або побіда! — слава не поляже!

„Ми йдемо світу, що ми нарід, борець Свободи,
Гоєвий на честь і волю пролить свою кров!
Від нині порвемо кайдани, як инші народи —
Здобудемо Львів Україні навіки вічні!"

Що перша чета на Двірець, а на Почту йде друга,
А третя в казарми, четверта — Підзамче дірець,
Що пята — Військова Команда, а шета — притуга
На Перезинівку, а сема — Личаків — конець!

В Жандармерію, осьма, в Намісництво девята,
Десята остане в касарні, уйде в Ратушу
Від нині пятнацятий полк, перша дана завзята
У бою, носити-ме горде ім'я Князя Льва!

Або смерть, або побіда! — слава не поляже!"

На „Слава!" — з трибісьмот всі палати греміли.
Думіла земля — круг старшин дефіляда пішла —
Вторилася брама: під грохіт ішли скорострілі...
І пісня довічна з грудей всіємсот загула!

Наш гимн „Ще не вмерла!" піднявся над Замком під хмари;
Князь Лев встав як велит в соборах, в короні до звізд
І кинув в низ очи як зорі: Чи жива, чи чари,
Що військо українське встало у матері міст!

З очей князя Льва світлом сльози огненні сіяли
І жезлом махнув їм зі Замку аж по святий Юр —
Чета за четою з казарми на Львів виступали,
Співаючи гимн наш народний, як вістники бур:

Ще не вмерла Україна, ні слава ні воля!

(Укр. Скитальець) Рахів, липень 1923.

ЗИМА ІДЕ ЗИМА.
А ЗИМОЮ ПЕРЕСТУДА ТО УСЯ БІДА
МУЧИТЬ ЛЮДЕЙ, ЗАБИРАЄ І ЖИТТЯ.
ТОМУ ВБРАТИСЬ КОНЧЕ ТРЕБА
В ТЕПЛЕ БІЛЕ ТАЙ ПІНЧОХИ
РІЖНА ВОВНА, СОРЧ, БАРХАНИ,
ГАРНИЙ ВИБІР В НАС ПОЛОТЕН.
КРОМІ ТОГО ЦІЛЬ ОТВЕРТА:
ЩОБ ПРО ДОБРИЙ ТОВАР ДБАТИ
І НАЙТАНЬШЕ ВАМ ПРОДАТИ.
ГАЛЯНТЕРІЙНА КРАМНИЦЯ
Гната Гаврилюка
207 Washington St., Jersey City, N. J.

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

(Будинок на піску (про советську Росію).

(З львівського „Діла").

Після того, як большевики розпочали новий економічний курс, у внішньому вигляді совітських міст, зайшли певні зміни. Де-не-де почали відбудовати доми, знову почала горіти електрика й функціонувати водопровід, почав відновлюватися міський рух.

Відомости про це, які доходили з совітських газет й стверджувалися приватними листами, де кому з непоправних оптимістів дали матеріял для дуже рожевих висновків. Дехто почав говорити про прихід нової ери у большевиків.

Найкращим способом перевірити всілякі оптимістичні висновки й встановити справжнє значіння змін, які зайшли по совітських містах, є звернутися до чисел, до статистичних даних. Статистик має можливість користуючись цифрою, визначити належне місце для кождого зявища, встановити, які моменти в ньому є пануючими і переважаючими.

Дня 15. березня 1923 року в совітських державах був переведений перепис міської людности. Дані цього перепису можуть нам дати справжнє уявлення про те, чим являється під теперішню хвилю міське життя в совітських державах.

В 1920 році по містах совітських держав мешкало біля 21 міліонів людей. До 15. березня с. р. це число зросло до 24 міліонів. Цей невеликий зріст за півтрета року цілком припадає на долю Москви, Петербурга й не багатьох инших міст. Для всіх инших міст совітських держав кількість людности зменшилася на 1,8 процент.

Найвизначнійше вироста кількість людности в Петербурзі й Москві. В Москві в 1923 р. було 1,542,874 людей проти 1,928.218 людей в 1920 році. В Петербурзі кількість населення з 705.908 людей в 1920 році піднеслась в 1923 році до 1,067.328. Всеж і в тій і в другій столиці теперішня кількість населення значно низча довоєнних норм.

Значно гірше стоїть справа з иншими містами. З десяти міст совітських держав з населенням понад 100 тисяч — тільки три — Київ, Харків і Нижчій Новгород — мали з 1920 року вріст населення (Київ має тепер 434 тис., Харків 312 тис.); в семи инших констатується зменшення населення, цифра населення 1923 року в порівнанню з населенням 1920 р. спала в Одесі о 26,2 процент (тепер Одеса має 315 тис.), в Миколаєві — о 27 процент, в Катеринославі о 22 процент. Найбільше зменшилася кількість людности в Херсоні; де за півтрета року це зменшення дійшло до 47,5 процент. Таким чином цифри дозволяють зробити висновок про те, що відродження міського життя має місце лише в столицях і небагатьох більших центрах, для всіх инших міст совітських держав по старому являється характеристичним процес зменьшення й упадку. В країні по старому збільшується панування села.

Але ті самі цифри дають ряд доказів на це, що навіть в столицях і більших центрах процес відродження йде дуже непевними й повільними кроками. В Москві в 1923 році на півтора міліона населення число самостійних господарів було тільки 4644 людей, а число служачих в приватній торговлі всього 3190. Коли взяти разом представників всіх вільних професій, приватних підприємців, торговельних служачих і сільських господарів в Москві, то це число серед півтора міліонової людности виносить лише — 86.356 людей. Склад населення Москви характеризується величезною перевагою двох груп: некваліфікованих робітників й урядовців. Свідчить цей склад про надзвичайно примітивний лад життя, який не має нічого спільного з розвиненою промисловістю й торговлею.

Всі характеристики „Непа", які подавались в совітській пресі, говорили у першу чергу про зріст й оживлення приватної торговлі. Цей зріст й оживлення в світлі цифр виглядає надзвичайно марно; що більше: цифри вказують, що де далі приватна торговля не тільки не зростає, а падає. На 1. січня 1923 року в Москві було 28.151 торговельних підприємств, на 1. квітня це число зменшилось до 18.960, на 1. червня до 12.888, значить за пів року зменшилось більше, як на половину. Кількість торговельних заведень в травні 1923 року в порівнанню з січним складала: в Смоленській губ. — 56 прц., в Орловській — 52 прц., на Київщині, 29 прц., в Витебській губ. 33 прц.

Всі ці цифре, які подаємо вище, цифри, взяті з офіціяльної совітської статистики, являються занадто яскравими й красномовними, отже зайві ширші коментарі. Свідчать вони виразно про те, які нікчемні результати дав „Нен", як мало позитивного дали всі заходи большевиків відродити в совітських державах торговлю й промисловість. І в світлі цих цифр стає ясним, через що большевики в своїх теперішніх господарських заходах вже почали залишати наглядно безнадійну для них кампанію по відбудові промисловости й торговлі й головну увагу почали звертати на село — на викачування з села збіжа й вивіз його за кордон. Переконані рядом фактів, що відродження промисловости й торговлі їм не під силу, большевики тепер хотять задержати своє панування коштом села — вони повторюють ті методи, які уживав царат, доки не арийців для цього слугний час хочуть будувати своє панування, свій добробут на городньому селянському буджеті.

Будучнина покаже, що з цього вийде.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО САМІ І ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО УКР. НАР. СОЮЗА!

ПОЗІР! НЮ ГЕЙВЕН, КОНН.
ВЕЛИЧАВИЙ УЛИЧНИЙ КАРНАВАЛ
з оркестрою, музикою, танцями, виграваками і співом, на розхід Української гр. кат. Церкви св. Арх. Михаїла на розі Arch & Church St., відбудеться в понеділок, второк, середу і четвер
СЕ Є 8, 9, 10. І 11 ЖОВТНЯ
вечерами від години 7. до 11.
На сей карнавал Ню Гейвенська українська громада запрошує всіх чесних Українців міста та околиці.
34-36 КОМІТЕТ.

ROYAL MAIL
Часті відвідки межи
НЮ ЙОРКОМ І ГАМБУРГ
на нових великих чудових „О" кораблях. Модерні під кождим оглядом.
OHIO, ORCA, ORDUNA, ORBITA
До Европи ЦІНИ З Европи
2-га кл. 3-та кл. 2-га кл. 3-та кл.
ГАМБУРГ
$130.\.\.$103.50 $130....$102.50
КИЇВ
$150?.....$116.50 —.....$116.50
ХАРКІЦ $116.50 —.....$116.50
Цілковито приватні кабіни в 3-ій клясі
ВАЖНІ! Не тратіть часу купити пливкарти для Вашої родини з Европи. Нова квота отвираєсь 1-го липня.
Голосіться до агентів або
Royal Mail Steam Packet Company,
26 Broadway, New York City

НАШІ ЗА ГРАНИЦЕЮ

Українці живучі заграницею обовязково повинні учитися язика того краю в якім живуть. Живучи в Америці, повинно знатися англійський язик. Знаючи його. Ви легко можете вивчитися ремесла або професії і бути на рівні з Американцем. Вам предкладається можність вивчитися його через почту на протязі 3 місяців після нашої легкої системи. Пробна лекція і подрібні виясненя за 10 цент. грішми або марками, можна і канадійськими. Адресуйте: 34.39

First American Preparatory School,
Dept. 46, 210 W. 147th Street,
New York, N. Y.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА ЗНАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЮКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ТРЕТИЙ ТОМ.

(76)

З добре пригаданою відрадою — бо відраза має найкращу память — думав він про Петра Шафрана, про його подих насичений горілкою, і ця відраза пригадала йому слова, які цей робітник колись промовив до нього.

„Ніколи в життю я не питиму більш горілки. Але ще раз я зроблю це. Коли від мене будуть чути, що я пив горілку, або коли ви побачите мене виходячим з шинку, то лишайтеся цього дня дома; бо цього дня ніхто не може знати, чому, як і через що він вмирає."

Але що мені до твоєї опяности? Три ти дома, я сплю тут в моїм ліжку.

Але приймар зовсім не хотів спати дома. Він хотів обовязково лежати в однім ліжку з Іваном.

Коли Іван трохи засинав, чув він зараз неприємний запах поблизу себе і бачив з закритими очима похилене над ним обличчя Петра, як він дивиться на нього набіглими кровю очима і скрізь зашіплені зуби дихає на нього з розкритих уст.

Він намагався відштовхнути його.

Нарешті Івана розбудив з його дрімоти страшний гуркіт, ніби грім наступаючого страшного суду.

Він був не лише збуджений а викинутий з ліжка; на землі він скочив на ноги.

Його першою думкою було: вибуховий газ зруйнував мою копальню!

Треба було лише ще цього удара на його голову, щоб він був цілком знищений.

Він кинувся на двір.

Ніч була темна, хоч око виколи, і в тиші було чутно шелестіння, як шум у вусі.

Він не знав, куди він мав податися і кого мав він кликати, чи в долині істнує ще живе єство, чи вмерло вже все і поховано, чи люде ще жиють, але оніміли як він сам.

Що це було? Звідки прийшов цей гуркіт, від якого тепер ще земля тремтить і повітря шумить.

Найблища хвилина принесла відповідь.

Серед чорної як смола ночи піднялась раптом сліпляча колюмна з середини будови аж сягнула під землею і може по-підійшов один по-

ції копалень, і в мент по цім розлігся ще сильнійший ніж попередній гуркіт; вікна всіх домів посипались з брязкотом додолу і стрясені димарі поваливались на дахи, а Івана страшне давлення повітря відкинуло назад в двері його будинку.

І при світлі цього пекольного вогню Іван бачить своїх робітників перед його власною копальнею навколішках з виразом страху, жаху на їх освітлених лунною обличчях. Перед близькими будинками стоять жінки і діти, непорушні від першого нападу жаху.

Ціла долина подібна до кратеру запавшого вулькана, до похованої під вогненним дощем Гоморри.

Страшне поломя шибає під хмари і вчить небо греміти, як воно ніколи не преміти-ме в часі бурі.

По двох хвилинах поломя погасає; ціла околиця знов обвинута чорною ніччю, лише над Акційною копальнею носиться ще біла хмара.

„Сусідня копальня вибухла!" крикнув Іван роспачливим голосом, ніби він не вірив, що пекольний вибух і без того збудив кождого, кого він не забив. „На поміч, на поміч!"

Тепер він не думав більш про те, що світ дивний, що люде вороги йому; він знав лише, що під землею — всеодно чия це земля — сталося жахливе нещастя, якого неможна змалювати словами.

„На поміч ви, люде!" гукнув він ще раз, побіг до сполохового дзвону і почав з усіх сил дзвонити на тривогу.

По хвилі збігались з усіх боків його перелякані робітники, кождий кричучи: „Сусідня копальня вибухла!", ніби тут був хтось, що не знав цього.

Тоді наступила довга німа павза. Гірники з своїми копальняними лямпками в руках, отчили Івана і запитуюче вивчили на нього, чекаючи, що він скаже.

„Ми мусимо ратувати їх!" було перше слово Івана до своїх людей.

О! як він згадав їх думки!

Ті, що лишилися під вільним божим небом, мусять робити все, щоб ратувати тих, які заживуть. Тут нема вже ніяких ворогів, а тільки люде і люде.

„Ми мусимо швидко добути вентелятор, черпаки!" гукнув Іван. „Най кождий візме хустку на уста. Принесіть доми, шворки, драбини, і кавчукові рури. Ніхто не повинен лишатися тут, лише жінки. Вперед!"

Він сам швидко одягнув стару куртку, взяв велику залізну штабу на плече і швидко пішов вперед, ведучи своїх робітників до Акційних копалень.

Нові власники огородили міцно свою посілість дошками, щоб возм Івана не могли проїхати.

На воротах великими літерами було написано: „Суворо заборонено без дозволу проїздити скрізь ці ворта".

Тепер розуміється не дуже то дбали про дозвіл.

Ворота були замкнені. Іван підважив їх своїм залізом, завіси затріщали і ворота розчинились.

Ці люде не мали часу запрягти до машин коней, вони запряглись самі, иньші попихали ззаду, таким чином вони тягли машини навпростець, найкоротшою дорогою в напрямі до великого димаря.

Як військо блудних вогнів витлядав похід робітників, поспішаючих на ратовання, бо у кождого на поясі висіла його копальняна лямпка.

Незабаром навколо їх стало ясно. Одно склепіння гамарні, що знаходилась біля Акційних копалень, завалилось наслідком сильного стрясення, і блиск вогня палаючих топильних печей залив раптом околицю своїм червоним світлом.

Робітники оминули напрям палаючого блиску, течіяростопленого заліза могла вилитися туди чи сюди.

Страшна картина розгорнулась перед робітниками досятшими копальні.

Вентиляційні печі, що знаходилися над шахтою зникли, цегла з них розлетілася по полю на тисячу квадратерів навколо.

Підземний кран з чавуну лежав перекинутий на землі, далеко від свого старого місця, а від вежоподібної будови стояла лише одна стіна, з якої висіли виривані залізні скріпи. А з ближніх будинків були зірвані всі дахівки.

Північний вхід до копальні завалився. Чудовий портал з тесаного каменя лежав розторощений, як вхід до полишеної коменольомні.

Камені, балки, залізні штаби, вугіль були дивно перемішані, ніби їх викинув вулькан.

А страшний плач!

Сотки жінок і дітей плакали, можливо було тут стільки вдів і сиріт.

Під їх ногами лежать чоловіки, батьки, поховані, і вони не можуть їм помогти.

Більш з нероважности ніж з мужности спробувало, багато битися в завалений вхід до копальні.

Вони падали непритомні від випливаючого газу і якраз тепер їх товариші з великою небезпекою для життя старалися витягти їх гаками і петлями.

Один лежав вже на траві. Жінки стояли навколо нього розпачливо ломаючи руки.

Прийшов Іван почав робити свої зарядження.

Най ніхто не наближається необережно до входу! Кождий мусить чекати, поки я вернуся!"

Він поспішно пішов до будинку дирекції. Йому не впало на думку, що він присягався ніколи не говорити з Роне.

Але Роне не було дома. Він був якраз в сусіднім місті; там залізничні підприємці давали банкет з нагоди закінчення тунеля. Він мусів бути при цім.

Іван стрінув лише другого інжінера, той вийшов йому назустріч.

Це була страшенно флегматична людина.

Він потішав себе тим, що щось подібне трапляється з закордоном. З таких катастроф там собі нічого не роблять.

„Треба наново будувати портали, поглядувати ходи в копальнях новими стовпами і можливо понати копати на иньшім місці. Це буде коштувати багато грошей. От і все!"

„Скільки чоловік працювало там внизу?" запитав його Іван.

„Тепер приблизно лише сто пятьдесять."

„Лише? Отже як ви гадаєте, що станеться з ними?"

„Ну! Визволити їх буде тяжко, бо якраз тепер вони працювали у проході, який мав злучити північну шахту з східною, для того, щоб вентеляція була цілком добра."

„Хібаж нема иньшого входу до копальні, окрім того який завалився?"

„Алеж і східна шахта також завалилась! Звідти вийшло поломя, яке вибухло раніше. Виж його певно бачили?"

„Мені було незрозуміло, яким чином другий вибух стався декілько мінут по першім."

„Це можна зясувати цілком природно. Посередня стінка була вже така тонка, що вибух північної шахти міг її звалити. Газ в східній шахті загорівся не від поломени, бо воно вже потухло, а від сильного давлення повітря, бо і це викликає жар, а тому, що воно було задримано завленням вугля, стався вибух скрізь вхід шахти. Це є так, як наприклад коли пісок трапить до цівки рушниці і порох скорше розсаджує цівку ніж вищтовхує пісок."

Це оповідав інжінер Івану, який прибіг ратувати, так спокійно, ніби ціла справа його торкалась лише остільки, що він мусіти-ме робити рисунки для нових порталів.

„Щоб визволити засипаних робітників, треба було спо-

чери, щоб можна було почати видалення грузів. Де ваша вентиляційна машина?"

„Вона там!" промовив інжінер, показуючи в повітря, „коли вона це не впала."

„І ви не маєте рухомого вентилятора?"

„Його ніхто не вважав потрібним."

„Добре! Тут є мій, ужиємо його."

„Я хотів би лише охоче знати, як. Коли вентилятор має мідяну руру, то її не можна пропхати в зігзаги грузів; колиж вона має кавчукову кишку, то вона замягка, щоб її можна було посунути вперед."

„Її мусить хтось внести до середини."

„Хтось?" крикнув інжінер з зимним здивованням; „подивіться туди, тепер витягають мертвим звідти третього чоловіка, який нерозважно кинувся вперед між грузами."

„Ну, і ці не мертві ще; ми повернемо їх знов до життя."

„Але тому я всежтаки не вірю, що ви знайдете когось раніше сьогоднішнього вечора, хтоб проніс передній кінець кишки на пятьдесять кроків вперед між грузами."

„Я вже знайшов одного! Я зроблю це сам."

Інжінер порушив плечима. Він не затримував його.

Іван пішов назад до своїх людей, які між тим приготовалися до роботи. Він покликав на бік найстаршого гірника.

„Милий Павле! Хтось мусить іти з кишкою до вийстя."

„Добре! кинемо жеребок!"

„Ми не будемо кидати жеребка. Я пійду сам, ви всі батьки. Ви маєте дома жінку і дітей; я не маю нікого. Як довго може витримати людина в газі не дихавши?"

„Протягом ста ударів пульсу."

„Добре! Давайте мені свою дишку. Опоясніть мене шворкою і пускайте її повільно за мною. Коли ви помітите, що я не несу більш кишку далі, тягніть повільно шворку назад — але повільно, щоб не розбити мені голову поривчастим сіпанням, колиб я могливо впав."

Між тим Іван зняв з себе вовняний пас, кинув його в начиння з винним оцтом, видушив і обвязав собі обличчя так, щоб уста і ніс були ним покриті.

Тоді він приладнав навколо стану шворку, взяв кінець кишки на плечі і пішов до вийстя.

Старий робітник крикнув йому глухим голосом вслід: „Числи секунди, пяне, пятьдесять туди, пятьдесять сюди."

Іван зник за звалищем.

Робітники зняли шапки і зложили руки.

Старий робітник взявся правою рукою за пулс лівої і числив його удари.

Він начислив вже понад пятьдесять, а кишка все посувалась вперед.

(Далі буде)

ФАРМИ!

ФАРМИ НА ПРОДАЖ.

Фарма 65 акрів, сад, 2 акри ліса, дім 6 кімнат, меблі, 4 міцні забудовання, машинерія, 2 коні, 3 корови, 3 телят, 200 курий, 7 акрів кукурузи і 1 акер картофель. Ціна $4000, готівкою $2000.

Фарма 58 акрів, 3 акрів ліса, 4 садиби з 3 кімнат, 4 забудовання, 50 будилів жита, 4 акри кукурузи, 2 гречки, 1 і пів картофель, 1 і пів акра капусти, 2 коні, 2 корови, 3 безрогі, 150 курий. Ціна $2700, готівкою $1500.

P. FILANOWSKY,
1035½ St. Maria Pl., E. 8th Street.
New York City.

$100 ЗАВДАТКУ, $15 місячно, купить 10 акрову фарму коло Miami, Fla. Спродасть:
GEO. SENNITOWSKI,
508 First National Bank Bldg.,
Miami, Fla. 30-41

ФАРМА 175 АКРІВ, 125 акрів орного поля, решта будівничий ліс; озеро, сад, новий дім з 7 кімнат, 10 других будинків, 18 корів, 4 жеребці, 1 бик, 2 коні, 300 курий, 5 безрог, гуси, качки, 1000 будилів кукурузи, 1000 картофель, богато сіна, ліса і вся потрібна машинерія, 1 миля до великого міста. Ціна $7000, готівкою $2000. 30-35

P. OWDY,
194 Avenue A, близько 12-ої улиці,
New York City

LENOX HILLS—FARMINGDALE
$60 купить лоту близько колійової стації, $10 згори і $5 місячно; 1, акрові плани навіть за $180; право власности гарантується. 14 рікних фабрик дадючих заняття кождому прибушому; церкви, богато склепів, висша школа, фармерські гандлеві школи, два театри; побудуємо Вам хату. Пишіть по наш плян. Пишіть до Українського Департаменту, **C. O. Yoakum,** 119 West 24th St., New York City. Chickering 4088. 32-35

ФАРМА 115 АКРІВ, 17 штук худоби і вся потрібна машинерія, новий автомобіль, приходу денно гарантую від $12 до $15 протягом цілого року. Продам дешево по причині слабости. Голоситися до властителя: **Mostempsky, Box 272, Willimantic, Conn.** Telephone 246 ring 14 32-35

ВАСИЛЬ І МАРІЯ МУЗИКА
Українські потребники

Без ріжниці в котрій стороні Цілого або окремо меншіте, телефонуйте до **МУЗИКИ** і заощадіть гроші.
2157. W. CHICAGO AVE.
Tel. Seeley 4252 & 4253

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

„УКРАЇНСЬКЕ СТУДЕНТСТВО ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКА СПРАВА"

Порушуючи одно з найважнійших питань сучасної доби, хочу звернути увагу цілої нашої суспільности по обох боках Океану на потреби нашого студентства у відношенню до теперішнього стану університетської справи, причім користуюся моїм довголітним досвідом як університетський професор і голова першого допомогового студентського товариства за кордоном.

Боротьба за власний, самостійний університет ведеться вже від останніх років минулого столітя. Ціла наша суспільність пізнала вже перед війною, що не маючи найвищої святині науки, не може приступити до повної культурної спільности европейських цивілізованих народів на правах рівности. Супроти відпору наших політичних противників ся боротьба принимала ріжні фази розвитку, аж зупинилася при політичнім змаганню до державної самостійности українського народу, причім і мусіла піддатися вислідам свого змагання: сьогодня питання про заснування самостійного українського університету стало знова інтегральною частиною нашої політики в рамцях чужої держави. Воно тільки, ще більше ним перед війною, завдяне з-доже то недовдею самого студентства, воно ще більше важне для розвитку нашої нації у майбутньому. Крім сього політичне лихолітя витворило подвійний шлях нашого змагання: у рідному краю і на чужині.

Сей відповідний шлях мусить вести до одної спільної мети. Оба осередки нашої вищої освіти, витворені серед злиднів в краю і на чужині, та в цілі українське студентство, в краю і поза межами краю, повинно доповнювати взаїмно в своїй свідомій праці для сповнення тих завдань, які вижуться з тими осередками, не оглядаючися на се, як до них відносяться наші політичні противники.

Першим обовязком цілої нашої суспільности єсть: піддержати і удержати оба осередки нашої найвищої освіти. Сі осередки витворили вже дуже поважні кадри наукових провідників нашої молоді, яких не постидалабися ніяка вища школа середньо-европейського типу, і мусять витворювати їх щораз більше, щоби не було нідного фаху, нідного наукового предмету, який не мавби визначних представників української науки. Україна велика — вона мала завсіди великих людий, але не пора чужим богам служити, та — „пора для України жить!" Та й наша молодь не може обійтися без наукового доводу своїх професорів. Тільки під їх свідомим проводом можуть виростіи свідомі борці за українську національну ідею, тільки вища наука в рідній, українській мові може дати великим масам нашого студентства тривку основу до найбутньої праці для добра народу. Виростуть вони кадри самостійних робітників на всіх полях культурного, економічного та політичного житя, вони зайдуть у всі галузи й закутини цілого нашого суспільства, та дадуть вони до того що не буде нового суспільного відтинка, що не зрозуміли значіня національної української ідеї та не будуть готовий поспитати все для сеї ідеї. В минулому віці відтрали таку ролю визначні европейські університети для своїх народів, тепер пора на наші університети для нашого народу.

В першу чергу, приходить справа українського університету у Львові. Не може бути сумніву, що з огляду на історію нашого змагання, заснувати самостійний університет у Львові і в редок має для нашої суспільности отдаку на те, що він в краю, сей осередок більше значіня. Зберігати його се перший народний обовязок нашого народу. Та нігде правди дити — сей обовязок тяжить у першому раді безпосередньо на українській нації. Не можна бути сумніву, що з огляду на історію нашого змагання, заснувати самостійний університет у Львові і в редок має для нашої суспільности отдаку на те, що він в краю, сей осередок більше значіня. Зберігати його се перший народний обовязок нашого народу. Та нігде правди дити — сей обовязок тяжить у першому раді безпосередньо на українській нації. Але тоді нам забути і про другий осередок нашої вищої освіти за кордоном. Український університет в Празі, що розпочав систематичну наукову працю та приступив до видавання найпотрібніших наукових творів на українській мові, не є, як дехто думає питанням нашого престижу перед заграницею, але осередком, де частина нашого студентства може разом з професорами віддаватися суспільно-науковій праці, що для поглиблення науки є далеко корисніший, ніж працювати серед постійної політичної боротьби. Оскільки є діло у витворенні нових наукових сил, пражський університет дає значно більше можности, ніж львівський, зваживши і сю обставину, що побіч українського університету, єсть чеський університет у Празі, який дає можність користуватися рівночасно й здобутками европейської науки єдного старого центра високої освіти. З тих причин український університет в Празі матиме й в майбутнє велике значіня для нас, годиш до тої пори, поки не здобудемо собі правного признання свого власного університету на родній землі. Істнування українського університету в Празі завдячуємо, як відомо, великодушности братнього чеського народу, особна його великого Провідника, — але все таки його майбутній розвиток залежати-ме виключно від участи українського студентства. Всякий університет може тільки тоді розвиватися, якщо матиме щорік новий приплив студіюючих. Тому студентська організація в краю повинна подбати, щоби відповідний процент студентства висилати щорік до Праги, не оглядаючися на відмову Чесько-Українського Комітету в Празі, який новим українським слухачам відмовляє підпори.

Був клич — та й тепер виекнеуть: студенти вернули до краю; сей гасло ще нераз погляд, щоби всі українські уважаю однак невірним. Неможемо відгороджувати китайським муром нашу молодь від цивілізації! Щоправда наші провідні цілі в боротьбі за вищу будучність виміряють, щоби найбільше число нашого студентства, себто головні кадри його, залишилися в краю. Вони мусять стати провідниками в нашім культурнім, економічнім та політичній боротьбі, здобуваючи всі ті позиції в краю, які нам дають безпосередній шлях до здобуття національних прав. Притім наше студентство і краю не повинно залишити цілком способів, щоби при помочи науки витворити для себе всі можливости культурного, економічного і політичного розвитку, не оглядаючися на питання престижу, яке так богато пошкодило нашій нації. Але на сьому не може обмежитися доцільна організація цілого університетського питання. Більше, як колинебудь, мусимо тепер мати свідомі кадри нашого студентства на студіях за границею. Та не повинно бути двох думок, що в сій справі тоді обмежити заграничні студії нашого студентства на саму Прагу. Наше студентство навязало тісні взаємини зі студентством інших народів, які запізнали молоді інтелігентні сфери всіх европейських держав з українським питанням. Наші студенти мусять студіювати на Україні у Відні та Берліні, але й в Парижі та англійські університетах і т. д.; та й ті наші студенти, що студіюють в Америці повинні висилати свої найлучші сили назад до краю, щоби защіпляючи поступові ідеї нового світа в старім. Мусимо на чужих університетах удержувати як найтісніші зносини з чужими інтелектуальними силами і черпаючи безпосередньо з жерела високої культури, не тільки здобувати для свого знання щораз нові етапи, але й навязувати взаємини які в майбутньому політичному житті для нас необхідні. Президент професор Масарик підготовив своїм культурними взаєминами з заграничним світом повстання й признання Чесько-Словацької Республики. Міністер Едуард Бенеш поділчив свої студії на університеті в Парижі.

Таку акцію мусить бути однак зорганізована і доцільно ведена. Тому ми мусимо мати культурний осередок нашого студентства за границею. Сей осередок мусить обняти все українське студентство, яке студіює поза межами краю. Щоби такий осередок відповідав своїм цілями, він мусить бути цілком самостійний та від сторонних впливів незалежний. Не може бути ані тіни залежности або неса-мостійности. Тому осідок такої організації повинен бути так вибраний, щоби міг відповідати сім вимогам, та в першу чергу вона повинна опертися виключно на свої власні сили, на свої власні вогни.

Щодо місця осідку такої організації я висказався вже при відкритю третіх загальних зборів українського товариства „Прихильників Освіти" в квітні с. р. — за Віднем, та сю думку повторяю ще на сьому місці, покликуючися на зазначені там мотиви. Додам до згаданих тоді культурних причин ще й те, що Відень забезпечує політичну незалежність, як столиця малої держави з нейтральною валютою надається далеко лише на такий осередок, ніж велика держава з високою валютою. Відень і тим прирекучується до витворення згаданого осередка, що в нім істнує вже від чотирох літ Українське товариство „Прихильники Освіти", яке покищо займається тільки льокальною допомоговою акцією, але з одного боку в своїх статутах має можність розширити акцію, а з другого боку своїм вірцевим веденням здобуло собі признання усіх сфер нашої суспільности.

Щоб однак такий осередок міг сповнювати як слід свою високу культурну місію, мусить українська студентська організація у Відні мати свою власну хату, свій студентський дім. Та наша суспільність повинна у-дати всяких зусиль щоби поставити сю хату та з нею витворити сталий осередок культурного житя нашої молоді за кордоном, вільний від усяких перешкод наших політичних противників. Це ідея витворення самостійного осідка української молоді з тривкою народньою основою. Без того всяка праця нашої молоді остане половинною.

Тому, хто має на меті добро нашого студентства, а з ним і наше загальне національне добро, повинен Я певний, що й в „старім" краю найпричиниться до цього великого діла, дуже та англійські університетах і т. д.; та й ті наші студенти, що студіюють в Америці повинні висилати свої найлучші сили назад до краю, щоби защіпляючи поступові ідеї нового світа в старім. Мусимо на чужих університетах удержувати як найтісніші зносини з чужими інтелектуальними силами і черпаючи безпосередньо з жерела високої культури, не тільки здобувати для свого знання щораз нові етапи, але й навязувати взаємини які в майбутньому політичному житті для нас необхідні. Президент професор Масарик підготовив своїми культурними взаєминами з заграничним світом повстання й признання Чесько-Словацької Республики. Міністер Едуард Бенеш поділчив свої студії на університеті в Парижі.

Таку акцію мусить бути однак зорганізована і доцільно ведена. Тому ми мусимо мати культурний осередок нашого студентства за границею. Сей осередок мусить обняти все українське студентство, яке студіює поза межами краю. Щоби такий осередок відповідав своїм цілями, він мусить бути цілком самостійний та від сторонних впливів незалежний. Не може бути ані тіни залежности або несамостійности. Тому осідок такої організації повинен бути так вибраний,

З ОБЕДНАННЯ.

ЯК ПРАЦЮЮТЬ НАШІ ГРОМАДИ.

4. жовтня, 1923.

Пройшов горячий літний час, наступає пора великої праці:

1) Філяделфія, Па. В залученню засилаю листу ч. 284 і збірник на Рідну Школу 50.05. Стефа Гіббонс, колекторка від У. А. Громади в Філяделфії, Па.

2) Сиракюз, Н. Й. Комітет Обєднання в Сиракюз засилає 50.00 на боротьбу в Рідному Краю. о. Л. Левицький, голова; В. Чебінаж, кас.

3) В залученню пересилаємо чек на 40.00, які зложили дівчата „Січовички" Січи ім. Богдана Хмельницького в Ню Йорку для нашої письменниці О. Кобилянської. Остаємо з товаришським привітом, за Сінову старшину М. Феничинський.

4) Гемтремк, Мяш. Впов. Павове! Посилаємо 33.50 на слідуючі фонди Українських Інвалідів 6.00, Збігців на Кубі 6.00, для письменниці О. Кобилянської 6.50, Українського Академіяка Наук в Київі 5.00, на Рідну Школу 5.00. — Глубоким поважанням Г. Кудрик.

Всім жертводавцям і колекторам складаємо отсею дорогою щиру подяку за їх труд і жертву.

В першу чергу складаємо подяку п-ні Стефанії Гіббонс, якої листа для збірки „дня Квітів" ч. 284 принесла найбільшу суму. Це є доказ, що праця вимусить принести успіх. Колиб кожда з 880 лист принесла таку суму ми зібралиб $44.000.00. Однак на жаль з висланих не вернула досі навіть четверта часть. Ми певні, що і решта відгукнеться тим більше, що наша школа гине а ляхи нищать її дальше.

Рівночасно складаємо щиру подяку ком. Обєднання в Сиракюз і його урядникам, та бажаємо як найкращого успіху в його дальшій праці.

Щира подяка належить п. Г. Кудрикови за його працю.

І Вам честь Січовичкам, що не забуваєте за свою велику Учительку О. Кобилянську!

І Вам жінки з Гемтремк, щира подяка, що стаєте рука в руку до народної праці і несете поміч своїм зраненим братам і сестрам.

До Праці Українська Громадо! Готуємо до недалекого бою!

Обєднание Укр. Організація в Америці.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ХТО БАЖАВ БИ з наших земляків для своїх дітей вищої школи як „college" а є не заможний, може їх осягнути за дуже малу суму. Як також може обезпечити свою старість за кожний час і за малу суму. По близші інформації прошу ласкаво звертись до: 31-33

ROMAN DMYTRIW,
34 E. 7th Street, **New York City**

НА ПРОДАЖ ДЕЛІКАТЕСЕН
і все рентуючіся кімнати. Властиель мусить виїхати сейчас. Не відкиньте міркованої оферти. Інтерес добрий. Польська дільниця. 33-34
Голоситися під ч.
95 Central Ave., **Jersey City, N. J.**

ПОШУКУЮ своєї жінки Марії Онфрик, котра мене покинула забираючи зі собою двоє дітей: Марія літ 1 і хлопець літ 5, дім Olsi, жовте волосє. Жінка виглядає високого зросту і досить сильної будови, понурий позір, волосє руде. Хтобі про нею знав або вона сама зволить подати свій адрес або звернє мені діти. Вона мабуть находиться десь в околиці Пітсбурґ, Па. Також попукую шваґра Григорія Цімая, він десь перебуває в Онтаріо. Хтоб про него знав або він сам, зволить написати до мене: Григорій Онфрик, **606 Melrose Avenue Ambridge, Pa.** 33-34

Tel. Stuyvesant 2097
ДР. МЕД. МУСІЯ КАДЕЦЬ
перенїс свій офіс на
216 SECOND AVE., **NEW YORK**
між 13. й 14 улицею
Приймає що дня від 9—12; 6—8
В неділю від 9—1.

ДР. Б. ГОГЕНБЕРГ
спеціяліст зі старого краю. Лечить недуги мужчин і женщин, як внутрішні так і зовнішні. Переводить всякі операції. Дає недужим безплатну пораду.
DR. B. HOHENBERG
203 EAST 13th STREET
близько 3-ої Еаіі
NEW YORK, N. Y.
Години офісові щоденно від 9-ої рано до 8-ої вечер.
Тел. Stuyvesant 4052

СПЕЦІЯЛІСТ ХРОНІЧНИХ НЕДУГ МУЖЧИН І ЖЕНЩИН
як легких, колудок, пузрок, печінки, мушин і шкіри, як недуги, висилення нервів, ревматизм, острі нервові і хронічні недуги. Порада дарм.
Dr. ZINS
110 E. 16 ST., NEW YORK
Между 4th Ave. а Irving Place
Години від 9. рано до 8. вечер.
В неділю від 9. рано до 4. попол.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

НЕ НА МЕНЕ ШИТИЙ.

Оповідання з початку 16-сотих років.

(Продовження) (6)

Пішли до хати. Андрій мусів сам розказувати про війну, про Тарасову ніч, бо його товариш щез. В хаті не було також Варки. Слухачами Андрея були тільки Болобат, його жінка і Софійка. Аж коли заставили стіл і покликали їсти, Марко й Варка вернули. По обіді Варка й Марко знов щезли в саді, Болобат пішов до пасіки, газдиня до ґаздиства. В хаті лишилися Андрій і Софійка. Андрій мусів в далі розказувати про всякі пригади в часі воєнного походу, про свої давніші воєнні і мисливські прикключки. А він мав що оповідати. Він серед тих пригад жив дитиною і його парубочий вік був одною низкою пригад. Його потішним промислом було полюванє і війна. Софійка слухала, не спускаючи з оповідача очий.

— Ну вічаїх Андрій і Марко дістали оборіг, бо в малій хаті було затісно.

— Твоя рука орудує добре лише луком і самопалом, чи може таком сокирою?... — спитав Марко, коли вже полягали.

— Або що?

— Бо я вже завтра йду стинати дуби. Буду класти хату по тім боці саду.

— Хату? Яку хату?

— Та людську.

— Для кого?

— Для себе. Для мене і для моєї жінки. Як лиш хата буде таке не в годові. Коли зачнеш рубати дуби?

— За які два, три дни.

— Я тобі дуже радо поможу. Маю які два три місяці часу, бо знаєш, що мушу дожидати повороту мого опікуна Луцева.

— Я дуже цікавий, — Марко підив засипляючи, — чи ти будеш дожидати Луцева тут у Болобата на те, щоби мені віддати при будові хати, чи може на те, щоби по скінченю моєї хати розпочати будову власної, для себе і для Софійки?

Сонце вже вирнуло з поза ліса, в хуторі Балобата вже всі були при роботі, а козаки з оборога ще не злазили, не згодошувалися на сніданя.

— Мабуть мандрівка сюди сильно змордувала їх, коли ще сплять, — замітив Болобат. — Нехай сплять. Сон кріпить.

Варці було се не по нутру. Вона вислала чабана, щоби під самим оборогом, на котрім спали козаки, вигукував на вівці. Чабан став здорово гукати. Йому помагала його собака. Ліс обом відповідав.

І мертвого збудив би, — думала Варка, — а вони сплять!

Нарешті на оборозі хтось позіхнув протяжно. То Марко пробудився.

— Андрею! — гукнув — Вставай, бо вже білий день.

— З під стріхи обороги показала пара чобіт. За ними висунувся Марко і зсунувся з оборога на землю. Опоздалік стояла Варка.

— Як би не крик чабана і лай собаки, — промовляла, — то ти мабуть спав би до завтра.

— Свіжа любов видає сильніша, ніж вчерашна, — відповів, ступаючи до Варки. — Прогане сон.

— У тебе сон не від любови втікає, а від крику чабанів і брехуну собак. Як би не вони, то я нині не діждалась би тебе.

— Я не про себе говорю. Я про Андрея. Він з Софійкою?

— То його на оборозі нема? На хуторі його ніхто не бачив. Софійка в пекарни сама.

— Гм... Софійка справді сама?... Я тобі кажу, він безпечно коло неї. Як вона в пекарни, то й він з нею.

Обоє пішли до пекарні. Під дверми наслухували, чи не почують розмову. Нічого не чули. Відчинила двері і Варка увійшла до середини.

— Ти сама тут? — спитала Варка.

— Була мама, але відійшла.

— Андрея ти не бачила?

Софійка спаленіла.

— Андрея? Він ще спить на оборозі. Бодай ще перед хвилиною спав. Ти сама вислала чабана.

— Пссст! — Варка поклала палець на устах, бо не хотіла, щоби Марко дізнався, що то вона стягла його з оборога.

Марко пішов до пайки, де таке порався Болобат.

— Ви, батьку, Андрея не бачили? — спитав.

— Таж він спав разом з тобою на оборозі.

— Мене перед хвилею розбудив гамір під обором. Я оглянувся а мого товариша вже нема. Я гадав, що він так рано сховився, щоби скорше побачити Софійку.

— Плетеш дурниці. Софійка не в голові йому.

— Я маю добре око. Вчера не сидів цілий день з нею? Як би то була инша, не Софійка, був би пішов на полюванє.

— Хиба тою розмовою Софійка випудила його з нашої хати. Скорше з того, що спиш мертвецьким сном і втік, не попрощавшися ні з тобою, ні з нами.

— Воно справді неначе так, бо нема його самопала, ні лука. З чим прийшов сюди, з тим і щез.

Марко вийшов з пасіки і під хатою зійшовся з Варкою.

— Софійка нічого не говорить про Андрея, — сказала, — але не може знайти собі місця... Завернув дівчині голову і втік. Такого ти приятеля привів до нас!

— Знайду його і поговорю з ним на розум. Приведу назад.

— На милуванє нема силування.

Залаяли собаки.

— Може то Андрій? — сказав Марко. — Розглядав, подумав і догадався до того, що зробив дурницю. Вернув і безпечно збреше, що був на полюванню.

Пішли до воріт, щоби відігнати псів. За ворітьми стояв Андрій. Собаки так залися проти сего, що ніяк не мож було відігнати їх. Варка скочила до хати і принесла моту. Аж взявши собаки на мотузи відтягла їх.

— Чи ви такий лихий чоловік, що собаки на вас так завзялися? — спитала Варка. — Вони на кождого чужого кидаються, але як хто домашний відкриє їх, то вони того чужого зараз мають за свого. Ви перший, від кортого не хотіли відчепитися, хоч ви від вчера домашний.

Андрій розсміявся.

— Вони не на мене так запоглися, — сказав. — Вони залаяли свого лютого ворога, бо ось що я приніс.

Андрій показав дві шкіри рисів.

Марко і Варка стали оглядати.

— Великі, гарні і штуки були, — сказав Марко. — Ти перепаз вполював? Може ходив на цілу ніч потай мене?

— Тепер. Вчера, коли я пішов по застрілєного сернюка, сполошив два рисі. Вони саме тоді підходили до моєї добичі. Я зразу хотів таки зараз засісти на них. Але, коли поміркував, що на сполошених треба буде довго ждати, та що вони мабуть проходять на се місце що ночи, бо тут пійло зьвірини, я погадав собі, що вони не втечуть мені. Я рішився відлежати засідку на другу, або й на трету ніч.

— Чомуж ти не сказав мені того зараз, ще як ми там були? — спитав Марко.

— Бо, бачиш, я в сміг знати, чи мені справді пощастить вполювати їх. Ти сміявсь би з мене, як би знав, що я вернув на полюванє і вернув з пустими руками. Ти сміявсь би і сміялись би газди.

— Ти боявся не так сміху мого, або сміху самого газди, чи газдині, як сміху одної доньки ґаздів... Що зробив з тими шкірами?

— Як ми оба вилізли на обоїг, я лиш ждав, коли ти заснеш. Не довго ждав. Чуючи, що хропиш, я взяв збрую, зсунувся з оборога і пішов.

— Ти ще не відповів, на моє питанє... Що зробив з тими шкірами?

Андрій спаленів. Мняв шкіри в руках, переступав з ноги на ногу і зразу не відповідав. Аж посхвили промовив:

— У ґазди сего добра мабуть богато. Йому се не потрібне. Але ви обоє заснуєте нове кубло. Позволь Марку твоїй судженій приняти сей великий дарунок.

— Моя суджена. — відповів Марко, — буде мати чоловіка, також мисливця. Хоч він не такий, як ти, то всеж таки не согіршний і здужає вполювати неодного риса. Але тут одна, котрій нема кому зносити таких дарунків. Давай ті рисі! Я я вже знаю, для кого ти вполював їх.

Марко взяв шкіри і пішов до хати. За ним пішли Варка і Андрій. Софійка сиділа в комнаті з вікном до саду. Вона вже бачила Андрея. Сиділа з лицем вдоволеним задумана. Чогось то боялася появи Андрея і тому не вийшла до него з иншими.

— Коби лише не сам увишов, — думала. — Я не знала би, що до него пормовити.

Двері скрипнули і поріг переступив Марко, високо держачи в руках шкіри. За ним пішла Варка. Андрій не вийшов у комнату, лишився в сінах.

— Як тобі, Софійки, подобалися ці рисі? — спитав Марко

— Гарні, — відповіла. — Хто приніс, хто вполював? Бачу, цілком свіжі ще кров не засохла.

(Дальше буде).

ЄСЛИ ВИ ЗАДУМУЄТЕ купити ні на бізнес як ресторант, ґросерию, бучерню, сальон, готель, або який інший, так радійте або напишіть до мене, бо я маю богато ріжного рода бізнесів до вибору. Спродаю також фарми і хати по уміркованій цені. Рішучі беру до спродажи на бізнес, дома і фарми. Пишіть на англійскій язик, бо я не говорю скоро і дуже дешево можете при купі. Я робоко уміє і не стараюсь.
WALTER KOSTETSKI, Notary Public, Insurance and Real Estate Broker.
4343 GERMANTOWN AVE., PHILADELPHIA, PA.